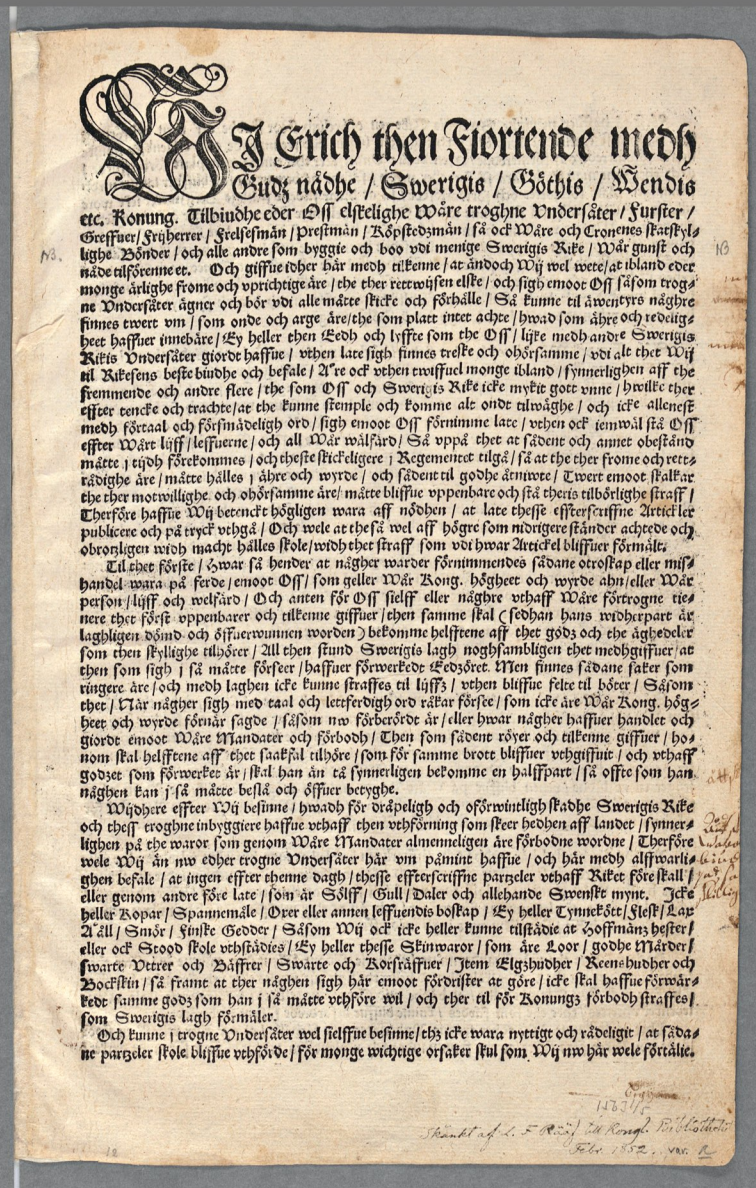

Wi Erich then Fiortende medh Gudz nådhe, ...

SOT // 82Aa 14/1 Ligg. Fol. F1700 Bland. /
Kungl. förordningar - 1599 / Exemplar A

Tillkomstår 1563

Digitaliserad år 2016

National Library
of Sweden

S Grich then Siortende medh Gudz nådhe / Swerigis / Gøthis / Wendis

etc. Konung. Tilbiudhe eder Oss elskelighe Wåre troghne Vnderfåter / Furster / Gressner / Friherrer / Grelsesmån / Prestmån / Røpstedsmån / så ock Wåre och Cronenes Skatstyl-
 173. lighe Bønder / och alle andre som byggie och boo vdi menige Swerigis Rike / Wår gunst och nåde tilföremne et. Och giffue idher här medh tilkenne / at ändoch Wij wel wete / at ibland eder
 183. monge årlighe frome och vprichtige åre / the ther rettvisen elste / och sigh emoot Oss såsom trog-
 ne Vnderfåter ågner och bör vdi alle måtte sticke och förhålle / Så kunne til åwentyrs någhre
 finnes twert om / som onde och arge åre / the som platt intet achte / hward som åhre och redelig-
 heet haffuer innebåre / Ly heller then Ledh och lyfte som the Oss / like medh andre Swerigis
 Rikis Vnderfåter giordt haffue / vthen late sigh finnes trefte och obørsamme / vdi alt thet Wij
 til Rikisens beste biudhe och befale / Åre ock vthen twissuel monge ibland / synnerlighen aff the
 fremmende och andre flere / the som Oss och Swerigis Rike icke mytit gott vnne / hwille the
 efter tencke och trachte / at the kunne stemple och komme alt ondt tilwåghe / och icke alleneft
 medh förtaal och försmådeligh ord / sigh emoot Oss förnimme late / vthen ock iemwål stå Oss
 efter Wårt luff / lessuerne / och all Wår wålfård / Så vppå thet at sådent och annet obestånd
 måtte i tidh förekommes / och theste stickeligere i Regimentet tilgå / så at the ther frome och retts
 rådighe åre / måtte hålles i åhre och wyrde / och sådent til godhe årnwote / Twert emoot skalkar
 the ther motwillighe och obørsamme åre / måtte bliffue vppenbare och stå theris tilbørlighe straff /
 Therföre haffue Wij betenckt högligen wara aff nödhen / at late thesse efterscriffne Artickler
 publicere och på tryck vthgå / Och wele at the så wel aff högre som nidrigere ständer achtete och
 obrogligen widh macht hålles skole / widh thet straff som vdi hwar Artickel bliffuer förmålt.

Til thet förste / Hwar så hender at någher warder förnimmes sådane otroskap eller mis-
 handel wara på ferde / emoot Oss / som geller Wår Kong. högheet och wyrde abn / eller Wår
 person / luff och wålfård / Och anten för Oss sielff eller någhre vthaff Wåre förtrogne tie-
 nere thet först vppenbarer och tilkenne giffuer / then samme skal (sedhan hans widherpart är
 laghligen dömd och öffuerwunnen worden) bekomme helffte aff thet godz och the åghedeler
 som then styllighe tilhører / All then stund Swerigis lagh noghsambligen thet medhgiffuer / at
 then som sigh i så måtte förseer / haffuer förwerkedt Ledzøret. Men finnes sådane saker som
 ringere åre / och medh laghen icke kunne straffes til luffz / vthen bliffue felte til böter / Såsom
 thet / När någher sigh med taal och letferdigh ord råkar försee / som icke åre Wår Kong. hög-
 heet och wyrde förnår sagde / såsom nu förberørdt är / eller hwar någher haffuer handlet och
 giordt emoot Wåre Mandater och förbodh / Then som sådent röyer och tilkenne giffuer / ho-
 nom skal helffte aff thet saakfal tilhøre / som för samme brott bliffuer vthgiffuit / och vthaff
 godset som förwerket är / skal han ån tå synnerligen bekomme en halffpart / så offte som han
 någhen kan i så måtte beslå och öffuer betyghe.

Widh here efter Wij besinne / hwardh för dråpeligh och oförwinligh skadhe Swerigis Rike
 och thess troghne inbyggere haffue vthaff then vthförning som steer hedhen aff landet / synner-
 lighen på the waror som genom Wåre Mandater almenneligen åre förbodne wordne / Therföre
 wele Wij ån nu edher trogne Vnderfåter här om påmint haffue / och här medh allffwarli-
 ghen befale / at ingen efter thenne dagh / thesse efterscriffne parzeler vthaff Riket före skal /
 eller genom andre före late / som är Sölff / Gull / Daler och allehande Swenske mynt. Icke
 heller Kopar / Spannemåle / Orer eller annen lessuendis bostap / Ly heller Tynnetset / Glest / Lar
 Aäll / Smør / Simke Gedder / Såsom Wij ock icke heller kunne tilstådie at Hoffmånz bester /
 eller ock Stood skole vthstadies / Ly heller thesse Skinwaror / som åre Loor / godhe Mårder /
 swarte Vttrer och Båffrer / Swarte och Korsråffuer / Item Elgzhudher / Keenshudher och
 Bockskin / så framt at the någhen sigh här emoot fördrister at göre / icke skal haffue förwär-
 kedt samme godz som han i så måtte vthföre wil / och thet til för Konungz förbodh straffes /
 som Swerigis lagh förmåler.

Och kunne i trogne Vnderfåter wel sielffue besinne / thez icke wara nyttigt och rådeligit / at såda-
 ne parzeler skole bliffue vthförde / för monge wichtige orsaker skul som Wij nu här wele förtalie.

1563/5

Skänkt af L. F. Rönj till Kongl. Bibliotheket
Feb. 1852. var. R

40
Sörst tå haffuer menighe Swerigis Rike en ofäydeligh stoor skadhe aff then vthförning som hädhen steer medh Myntet / Ty ther igenom bliffue the fremmende och vthlendste ganste mykt förbättrade och förmeredhe / Men Wäre Vnderfäter ther emoot igen platt förderffuede / Och ther som man skulle fara så fort ther medh / såsom på begynt år / tå bliffuer landet medh penningar platt förblottet och förwarlöfede / så at hwar sådene stärlige Bergzwerck icke wore till här i Riket / skulle på sidztonne icke en Sölffnaghel mere finnes igen / ther aff man seden kunde hälle Myntet widh macht medh / Zwarföre haffue ock Wäre salige försäder framledne Swerigis Konger för någher hundret åhr seden kunnet ther wel besinne / hwad skadhe sådane vthförningar medh sigh haffue skulle / och för then skul icke alleneff the förmeent och förhindret vthen så laghet och stadget / at hwar och en / så wel inlendst som vthlendst / then som någhen handel vthrikes wille bruke / skulle ware förplichtet at införe medh hwarie fyretye mark wårde han hadhe vth medh sigh / een lödigh mark Sölff in igen.

41
Så haffuer ock Wår salige Käre Her Fader / högloflig i åminnelse hoos Gudh then Allmeztige / sedan hans Kong. M. war kommen til Regementet i Swerige / vdi like måtte gerne wolet affskaffet then skadelighe handel som menighe man tå hadhe taghet sigh före här i Riket medh thet vthsläppende på Myntet / loth ock förhenskul vdi förstonne warne och sedhen widhere genom hans Kong. M. Mandater hälle Vnderfäterne före / hwadh skadhe och obestånd ther off i lengden fölie wille / hwar the ther medh icke aff stodde / Men effter störste parten finnes som sådent ganste ringe achtedhe / och hans Kong. M. förnam / at intet annet wille hielpa til saken / wardt z. Kong. M. på sidztonne tilfinnes at stelle them sådane exempel och medel före / ther aff the ögenstänligen skilff skulle kunne lære see och förnimme / hwad thet hadhe vppå sigh at man så obestoddelighen medh samme Mynt handledhe och vngick / på thet at the ther igenom sedhen theste snarere kunde bewekes och taghe sigh til wahre för alt wüdere obestånd / therföre lot z. Kong. M. tå hälle stille och intet Mynt slå / och hende / at effter en liten tjd sedhen alt war vthfördt / hwad som tilförenne war ibland Allmogen / begynte man tå först haffue ther en saknet vthaff / Ty när någhre åhr wåre förledhen / finnes tå inge penningar mere til ibland them som handle och köpslaghe wille / vthen the moste byte waror för waror / och the som ther icke hadhe råd til / bliffue ther vthöffuer sittendes vdi nödh och armodh / Och hwar högbens. Wår salighe Herfader icke hadhe kommet til hielp och vndsetning / och på nytt latet mynte / tå hadhe icke warit mögelighit at Riket hadhe så kunnet bestådt / vthen most ther vthöffuer komne på skadhe och farlighheet.

Så effter Wij vdi like måtte förnimme / stoort misbrök ware på färde / medh thet Mynt som Wij vdi någre förledne åar haffue latit slå och förmynte / så at vdaff sådane stärlige sumner som vthgåugne åre ibland then menighe man finnes nu ganste litet ware i Riket / förhenskul at the fremmende haffue slagget thet alsammans vnder sigh / och förde thet vth / så at minste parten år kommet Wäre Vnderfäter ther aff til godhe / Står Oss förhenskul sådent icke lenger til at lödhe / vthen bliffue på Wårt Kong. embetes wågne förorsakede sådent til at förhindre och förtaghe / Allthenstund Wij icke gärne see / at Wårt Käre fädernes Rike skal för någhers wanart och ohörsamheet skil bliffue förderffuet.

Budhe förhenskul här medh / och allsuarligen befale / at inge hwarcken inlendste eller vthlendste / skole fördrifte sigh effter thenne dagh någhet Mynt vthföre / medh mindre the synnerlige haffue Wårt gunstige förloff ther vppå / så framt at then ther medh bliffue beslagen / icke skal haffue thet alsammens förwerkede / och än tå ther vthöffuer för ohörsamheet och olydne straffet bliffue / som Swerigis lagh medgiffuer.

42
Doch på thet the wågfarande måtte bekomme sådant Mynt som gängze år / effter then landz lägenheet tjt the draghe skole / hwad heller the sigh hjit inrikes eller vthrikes achte begiffue. Therföre wele Wij så late bestellet / at bådhe wid Grenzterne / teslikes i Stöståderne skole Wertz lebentet vprettes / ther the som fårdes / kunne bliffue befordrede såsom förberördt år.

Ther näst kunne Wij edher trogne Vnderfäter icke förhålle / at ock ther vthaff en stoor skade vdi Riket förorsakes / at the fremmandes och vthlendstes Mynt bliffue för mykt dyrtet /

och Wårt Swenske Mynt ther emoot igen mykt föringredt och förachtet / i så måtte /
at man giffuer för en Daler halffemte marc ortigher / som tilföremme icke haffuer mere gulle
än halffierde.

Sammeledes skeer thet och medh alt gull Mynt / så at en part wäzle sigh een Crone för sex
marck / som doch i siet rette werde icke bör gå mere än för fem / för en Ungerst Gyllen giffuer
man otte marc / som tilföremme icke haffuer gåt mere än för sex / En Ducat geller nu fiorten marc /
tilföremme icke mere än tolff / hwilket icke är för Swerigis Rikes beste / vthen the fremmende til
een oljdelig winst och fordeel / Ty föruthen thet at the så rükte sigh med Mynter som förberörde
är / så winne the och vppå alt thet gods the hüt medh sigh införe / och såsom the förnimme at
thet fremmende Mynt går och geller til / ther effter settie the theris handel / hwilket så tilgår /
at thet the biudhe faalt för en Daler / ther wele the intet ringere haffue än halff femte marc före
Thet the säye them haffue kostedt en ungerst gyllen / therföre begäre the halffottende marc / och
bekomme så dubbelt mere för sitt än som thet gör skal före / här vdaß haffuer thet dyre köp som
nu är vpkommen i landet sitt retta vsprung / Ty effter the fremmende sättie theris waror så
högdte aff wägghen / therföre moste och wære inländste waror så mykt mere vppstige ther emoot
igen / fram för thet the haffue gullie tilföremme / och medhen then Swenske köpman moste så dyre
antaghe the waror han behöffuer vdaß the fremmende / nödgas han förthenkul / så framt han
elliest wil bliffue widh macht / salie them vth än tå dyrere / hwarföre skeer at när bonden skal
köpe så dyrt aff köpmannen / moste han och settie sine waror ther emoot igen / Och så lenge
som så tilgår / är icke mögeligit at man nägen tjdoh kan komme til något bättre köp än som nu är /
vthen är mere tilbefruktendis at all ting bliffue genom sådent / iu lenger iu mere förargdhe
och förwerrede / än som the nu äre på thenne tjdoh. Hwarföre är nu Wår allffwarlige wille och
befalning / at ingen effter thenne dagh / skal fördrifte sigh til at wäzle thet fremmende mynt an
nerledes än som thenne ordning förmåler / Nemligen / En Daler för fyre marc ortiger / En Rjeder
Gyllen tree marc / En Rijnst eller Golegyllen fyre marc två öre / En Crone vñ sex marc /
En ungerst Gyllen vñ sex marc / En Engelot vñ niye marc / En dubbel Ducat vñ tolff marc /
En Henrius nobel tretten marc / En Rosen nobel fiorten marc / En Portugalliser sextie marc /
Ty heller skal någhen thet högre antaghe / så framt at then som thet dyrere antagher / eller och
förwägler / icke skole hädhe haffue förwerkedt / thet the i så måtte bliffue med beslagne / och än
dhå hwardere börthe för Konungz förbodh såsom laghen förmåler.

Wjdere trogne Vnderfäter / äre och synnerlige orsaker som Oss bewäghe / hwarföre Wij
icke kunne tilstadie at Spannemåle eller andre partzeler skole föres häden aff landet / All then
skund man seer hwilken dyrt tjdoh som nu allerede är vpkommen i Riket vthaff thet som
här til vthförde är / och thet som man någhet wjdere vthstadie skulle / tå bliffue sedhen intet
qwart ther man skulle leffue widh / Och ehuru thet kan wara medh alt annet / tå finnes thet
i sanning / at för then vthförning som här til skeede är / bådhe medh Spannemåle / Örer och
annedt mere ther Wij haffue giordt förbodh vppå / ther igenom är nu sådane dyrt tjdoh vpa
kommen / Och ändoch then klene årswert som i thette förledne år warit haffuer / något haff
uer holpet ther til medh / så är likwel thet andre then högzste och störste orsaken ther til /
Wele förthenkul haffue edher här medh förmanedt / at i sådent sielffue affskaffe wele / effter
thet geller edher welsärd ahn / Elliest hwar så icke skeer / tå är tilbefruktendes / at hwar Gudh
pläggher oss medh flere hård åår / sådane som nu är / at monge fattighe skole taghe på Bara
tekaken / och komme i nödh och armodh / såsom Wij (ty wert) förnimme allerede näs
gherstådz på begynt ware.

Och såsom nu är förtaldt vñ then skadhe som thet haffuer medh sigh / hwar Spannemåle
skulle vdföres / så är thet icke ringere til achtendes hward ther aff wil fölie / vñ man Örer / Bos
skap och andre åtende waror skulle vthstadie / effter man haffuer doch elliest icke mere fetalie
här inrikes än som man sielff behöffuer / Och effter här finnes (Gudh thes loff) elliest godh
förmögenheet när oss i Riket på the nödcorfftighe partzeler som här mest behöffues / så at then
ene landzende kan haffue hielp och vndsettning vthaff then andre och bliffue försorgde / hwar
elliest then Gudh gaffue här faller / måtte bliffue tilstådz / och at then ene handlede m3 then andre /

Therfore är nyttigt och rådeligt / at sådant här effter måtte ske / Nemligen at the som äre boendis
ther icke mytin godh Spannemåls wert är / såsom är i Westergötland och Småland / och haffue
doch likwel Boskap och annat ljte vppå / måtte sökie vp til Östergötland och Vpland som runt
bygden är / Tesligis och til Bergzlagen / med samme Boskap / så singe the byte sigh Spannemåle /
silk och iern til / sampt hwad the elliest hadhe behoff / Thet samme kunne the och göre som här
vppe boo / och draghe tjt the kunne så Boskap och andre nödorffter som them tiene kunde / och
ther wore tilbekomendis. Vdi ljte måtte kunde och the som i Skären boo / sökie til the landz
ender ther nödre äre / medh silk och annat thet the kunne åstadh komme / hwilket the sigh til
gode vdi Boskap och andre nödorffter kunde anwende / på thet at hwar och en måtte haffue
sijn godhe barning / och bekomme här faale / hwad som man til hwarhold behoff hadhe.

*S. 10
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.*
Ärkligere skole i och wete / hwarfore Wij icke kunne tilstådie / at Hoffmånz heste måge vth
föres / Nemligen förhenstul / at Wäre trogne Undersäter som gerne wele ruste sigh vp / och göre
theris fädernes land then tilbörlicheienst som the plichtige äre / haffue höghelighen bewäredt
sigh ther vthöffuer / at unge hester nro mere finnes til köps såsom tilförenne / för then orsak skul
at the bliffue alle förde vthaff Riket / Så at i the landzender som man tilförenne plägede bekom
me til någre hundrede til köps / synnerligen i Westergötland och Småland / ther skal man nro
neppeligen finne en godh Hoffmånz häst faal / hwarfore och offta så bender / at monge smucke och
bruklige Hoffmån som elliest haffue råd och förmögenheet / at försörre sigh med harnisk och an
dre rustninger / moste för then skul förlate theris tiemst / at the icke wete råd til at bekomme
hester / Så effter Wij icke kunne vara krigzfolck föruban til Ritzens beskydd och försvar / vthen
moste haffua them försörge och wederedede med the nödorffter som ther til hörer / så framt at
Wij och Swerigis Crone skole bliffue ther med wel tiene / wele Wij för then skul / så och för
Wäre Hoffmånz slitige bönd och begären skul / sådent här effter haffue aff skaffed / och samme
vthförningar med hester plate förbudet / wid hesternis förlust och 40 mark saak / så offte nägen
bliffuer ther med beslagen / Ty thet är fast bättre at Wäre Hoffmån äre wel vthrustede med hester
och ann r. tilbehöring / än Wäre och Ritzens fiender skole bliffue ther med förstercke.

Da effter thet trogne Undersäter Wij alle thesse Articler för edert och menige Swerigis
Rikis n. te och welsärd skul stadget och ordnet haffue / Therfore är aff nöden / såsom Wij
thet och gärne see / at i sådane Wäre trogne förmaninger wille behiert och öffuerwäghe / latendis
eder såsom trogne och retrådige Undersäter egner och bör / här effter rätte.

Såsom Wij och här med allfuarligen wele haffue budet och befaledt alle Wäre och Swerigis
Rikis trogne Undersäter / bådhe högre och nedrigere ständer / så wel Furster / Gressuer / Frijs
herrer / Sreksimån / som then menige almoghe / at the hwar vchi sin stadh / ingen vndentagens
dis / sigh här effter sticke och förhålle skole.

Vdi sunderheet binde Wij här med Wäre Gubernatorer / Soutter och Befalningzmån / Pro
foser / Knechtehöffuizmän / och alle andre som för Wäre skul wele och skole något göre och late / at
the haffue här itt fljrtigt och nöge vpsende m3 / at thet och andre Wäre Mandater flere / måtte
vdi alle sine puncter obrozligen wid macht hælles / och at the som m3 olydne late sigh ther emoot be
finne / måtte bliffue straffede / Anseendes at theris åhre / trog tiemst / och then Sedh och löffte som
the Off och Swerigis Crone m3 förplichtede äre / sådant aff them fordrer / at the Off hörige och
lydige wara skole vdi thet och alt annet / som Wärt käre fädernes land kan komme til godhe /
hwar och så någre / thet ware vthaff hwad helst stand och Condition the ware kunne / sigh här
emoot försee / och bliffue laglighen öffuerwoundne / tā wele Wij gunsteligen effterlate then som
sådant först haffuer giffuit tilkenna / en halffpart vthaff alt thet saakfall som för samme brott bliff
uer vthgiffuit / hwilket Wij edher trogne Undersäter icke haffue welet förhålle / Vppå thet hwar
och en må wete sigh här effter at rätte. Datum Stocholm then i Maj Anno etc. 1563